

Moravské Budějovice

Vzdělávací odbor ČOS

soutěž pro mládež

Naše sokolovna

Rok sokolské architektury

Sokolský hrad

Tělocvičná jednota Sokol Moravské Budějovice

Tovačovského sady 80, 676 02 Moravské Budějovice

Sokolská župa plk. Švece

Cvičitelka:

Yvona Švaříčková

Šafaříkova 1275, 676 02 Moravské Budějovice, 603 919 030, yvona.svarickova@post.cz

Členky družstva:

Veronika Žáková (1997)

Nikola Kašpárková (1999)

Kristýna Bartošová (1999)

Barbora Bartošová (2005)

Adéla Spoustová (2003)

Gabriela Hanáková (2002)

Valérie Hanáková (2005)

Karolína Krejčí (2003)

Viktorie Krejčí (2006)

Eva Horáková (2000)

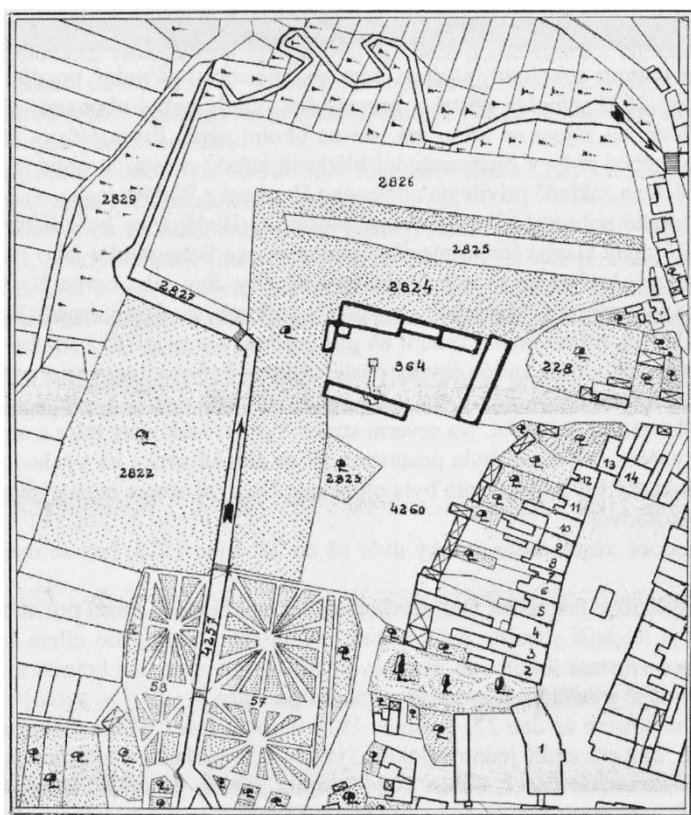
Monika Simandlová (2001)

Vendula Inderková (2000)

Nejdříve trochu historie.

Současná budova sokolovny stojí na místech, kde stával původní později zeměpanský hrad. Ten v roce 1532 vyhořel, chátral a nikdy nebyl obnoven. Waldštejnové, kterým město patřilo, neměli o zřícenině ani okolní pozemky zájem. Ty však měly význam pro měšťany, kteří je užívali na základě privilegia uděleného Hynkem z Waldštejna.

Měšťanská privilegia zrušil Jindřich ze Schauburku a v roce 1657 zahájil na pustém hradu stavbu nového dvora. Dvůr měl tvar lichoběžníku. Na severní straně byly vybudovány stáje a obytná část pro deputátníky. Na jižní straně byla postavena 50 m dlouhá sýpka, na východní straně mohutná stodola. Západní část dvora byla oplocena. Na jižní straně mezi sýpkou a stodolou byl vjezd do nádvoří.

Obr. 1 Situační plán panského dvora podle katastrální mapy z r. 1824

V této podobě zůstal panský dvůr až do 28. října 1918, kdy se majetek stal národním.

Starostou jednoty Sokol byl v roce 1918 František Šusta. Chtěl vyřešit situaci ve staré sokolovně u sv. Jana, která už moravskobudějovickým sokolům nestačila. Část pozemků bývalého panského dvora získal pro Sokol darem v roce 1919, část jich sokolská jednota koupila v roce 1924 a část získala přidělením od pozemkového fondu roku 1925 (darovací i kupní smlouva a také rozhodnutí pozemkového úřadu jsou v sokolském archivu).

Stavba nové sokolovny byla projednávána na mnoha schůzích výboru a valných hromadách. V archivních zápisech z těchto schůzí jsme mohli sledovat, jak pečlivě naši předci každou věc

zvažovali. Byli vedeni snahou využít stávající budovy, ale zároveň chtěli, aby nová stavba byla účelná a vyhovovala novým požadavkům rozvíjející se tělovýchovy. Na schůzi výboru dne 21. září 1926 bylo dohodnuto stavbu sokolovny provádět v etapách:

*Nejdříve na severní straně, na místě hospodářských budov, postavit **divadlo a kinosál** – to zajistí stálé příjmy.*

*Potom přestavět sýpku na **šatny a potřebné zázemí**.*

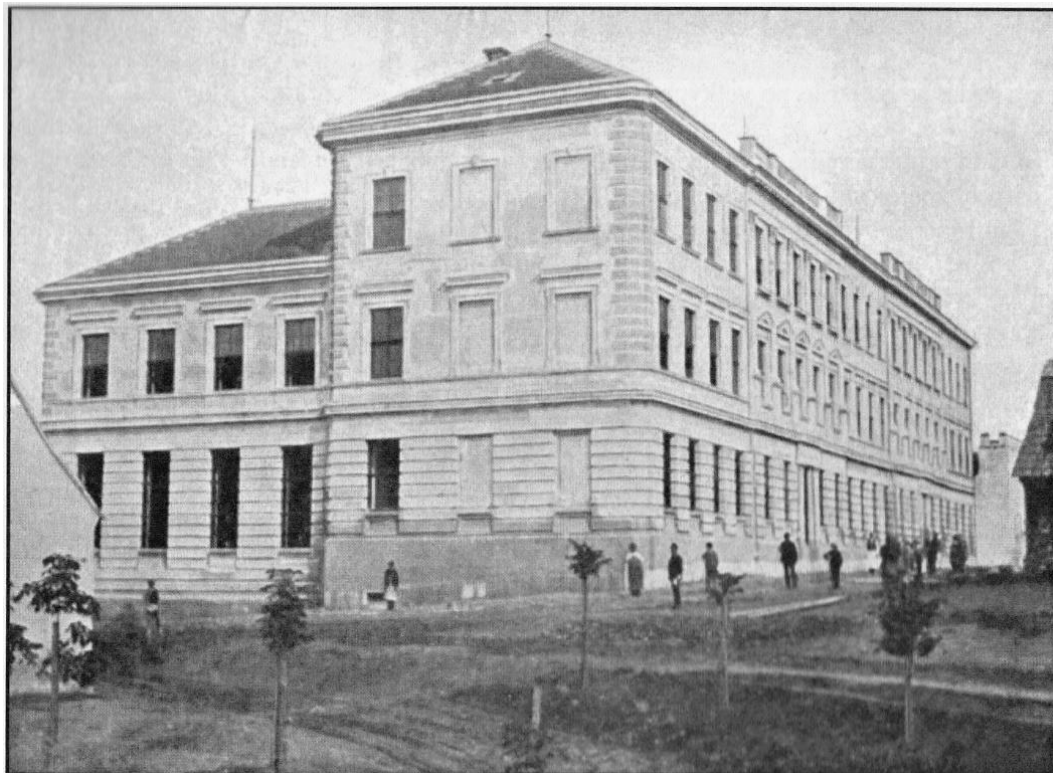
*Následně postavit **tělocvičnu** spojením dvou budov na západní straně.*

*Stodolu na východní straně zbourat a tak získat krásný pohled na budovy a do nádvoří – **vstup do areálu**.*

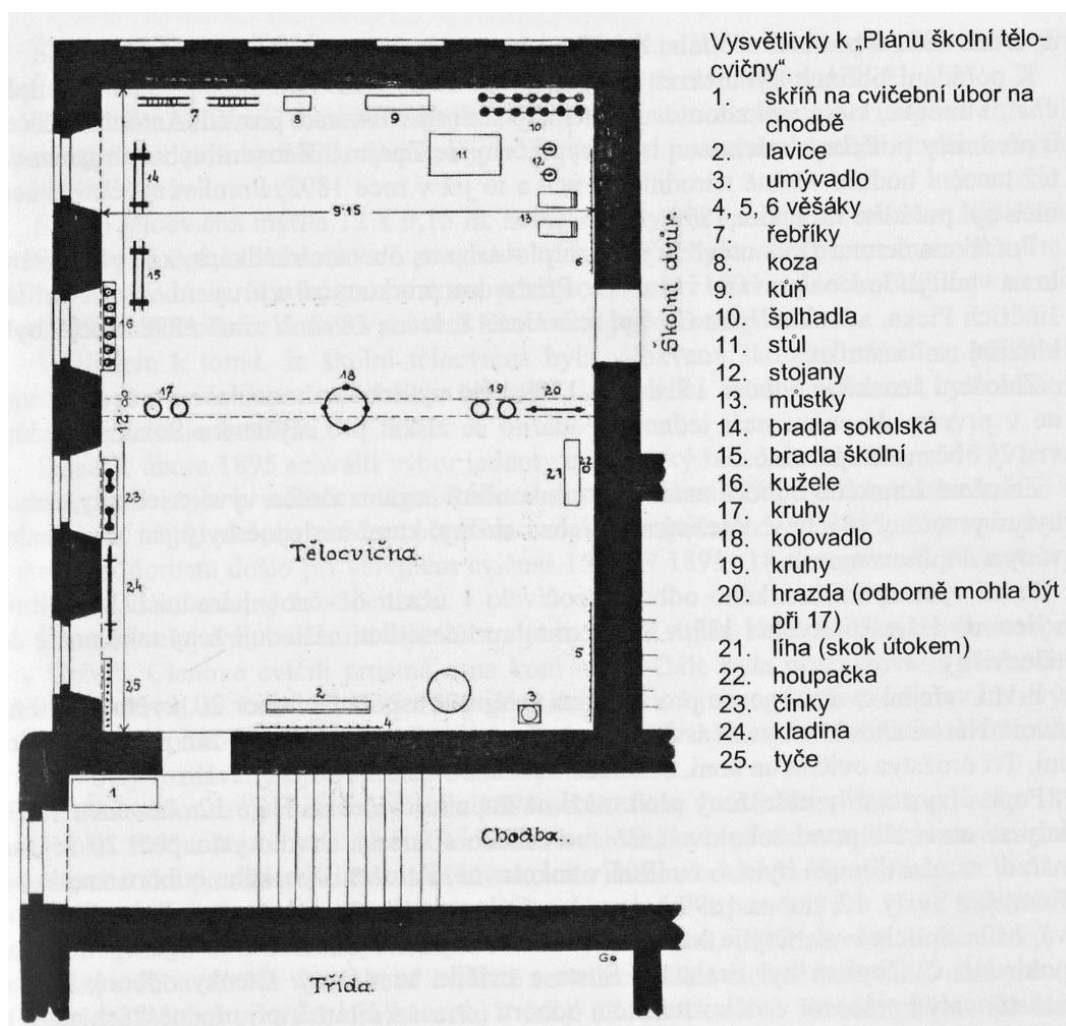
Vypracováním projektu byl pověřen architekt František Krásný z Prahy.

Ale Sokol v Moravských Budějovicích byl založen v roce 1889. Kde sokolové cvičili do té doby?

Úplně první cvičení probíhala v tělocvičně v budově školy. Sokolové zakoupili vlastní nářadí – železná bradla, hrazdu, koně a žíněnku, kužely, činky, stojan na kruhy, metací stůl, můstky, kladinu, míče.

Obr. 2 Školní budova – původní cvičiště Sokola

Obr. 3 Plán školní tělocvičny

V Sokole se rozvíjela i jiná činnost – hrálo se divadlo (zpočátku na jevišti spolku Budivoj v restauraci U Bílého koníčka), chodilo se na výlety do Háje, kde také probíhala první župní cvičení. Kromě toho sokolové organizovali od samého začátku šibřinky a konali přednášky. Nezapomínali však na hlavní poslání – tj. umožnit všem zájemcům smysluplné využívání volného času cvičením, zvyšovat tak tělesnou zdatnost a přispívat k rozvoji společenského života ve městě.

V roce 1895 vznikla myšlenka na stavbu sokolovny – návrh podal František Šusta (tehdy soudní písař, později ředitel Městské spořitelny), o kterém uslyšíme znovu v roce 1918, kdy se bude jednat o nové stavbě. Podporovali ho zakladatelé Sokola – starosta Dr. Eduard Špatinka, místostarosta Jan Urbanec, náčelník Eduard Adamík, také starosta města Josef Purcner a mnoho ostatních. Bylo vytvořeno družstvo pro stavbu sokolovny, která byla postavena v roce 1903 východně od kaple svatého Jana Nepomuckého (dnešní ulice Tyršova). V této sokolovně byla velká tělocvična, divadelní jeviště, šatny, záchody a sprchy, kancelář jednatele, sokolníkův byt. K budově patřila také zahrada a dvůr, kde bylo letní cvičiště.

Obr. 4 Sokolovna u sv. Jana po dostavění 1903

Obr. 5 Letní cvičiště při staré sokolovně (Okrskové cvičení 12. 7. 1914)

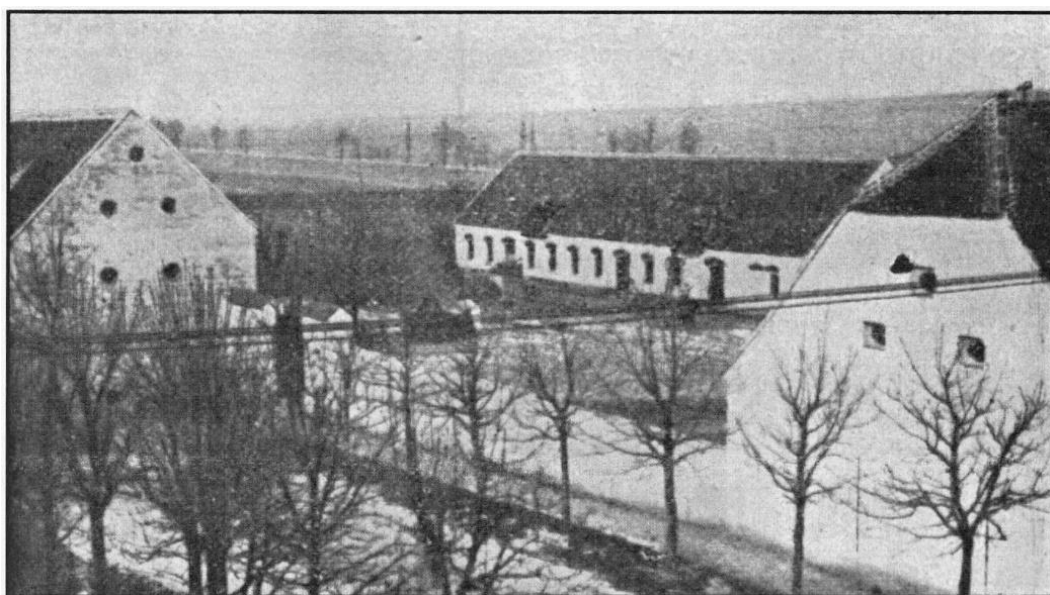
Kde na to sokolové vzali peníze?

Příjmy družstva pro stavbu sokolovny se skládaly z členských příspěvků, z darů jednotlivců a podniků. Konaly se různé sbírky, příspěvky byly vybírány na zábavách, významný byl výtěžek ze šibřinek. Byly vydražovány různé věci. Dalším zdrojem příjmů byly aktivity ženského spolku Sokola, který pořádal čajové večírky, zařizoval bufet na sokolských výletech do Háje nebo při divadelních představeních. Tyto snahy však nestačily, a sokolové museli přistoupit k půjčce od Vzájemné záložny (v archivu jsou uvedeny nejen všechny příjmy a výdaje, ale jsou také doloženy všechny dary včetně seznamu řemeslných prací, často vykonaných zdarma).

Sokolovna u sv. Jana, nebo jak se později říkalo stará sokolovna, byla po celou dobu důstojným společenským a tělovýchovným střediskem našeho města a širokého okolí. Byla taková, jaký byl život města a národa – kypěla mládím probuzeného města a touhou po samostatnosti národa.

V roce 1929 byla stará sokolovna opuštěna a činnost se přesunula do sokolovny nové, která svému účelu slouží dodnes.

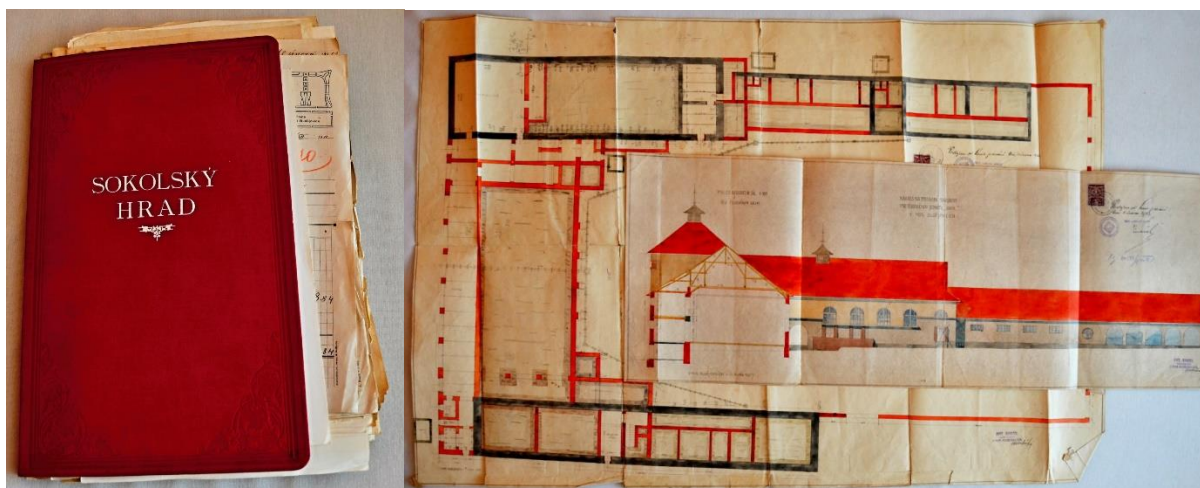
Vraťme se tedy do roku 1926 – začíná stavba nové sokolovny, v čele stavby je opět František Šusta (nyní již starosta Sokola).

Obr. 6 Panský dvůr Na Valech podzim 1926 před zbořením (jihovýchodní pohled)

Vlastní stavba Na Valech začala na jaře 1927 pod vedením stavitele Antonína Babáka. Projekt nesl název „Sokolský hrad.“

Byl postaven divadelní sál a kinosál, dále byt sokolníka, krytý ochoz, vestibul, pokladna, vstupní hala, šatna, bufet, galerie, prohloubený prostor pro hudbu, rekvizitárna a šatny pro herce v prvním patře.

Obr. 7 Původní složky se stavebními doklady, návrhy a plány

Potom byla stavba přerušena pro nedostatek financí. V roce 1928 byla prodána stará sokolovna u sv. Jana, a práce na nové stavbě mohly pokračovat. Stavba tělocvičny byla dokončena v roce 1929 a v lednu 1930 byla slavnostně předána a převzata do užívání tehdejším náčelníkem Františkem Böhmem a náčelnicí Klottou Krejčovou. Předání sokolovny byli přítomni zástupci samosprávných a státních úřadů, spolků, župy plk. Švece a mnoho občanů. Při této příležitosti se konalo veřejné cvičení žactva, dorostu, mužů a žen.

V roce 1931 byla dokončena přestavba sýpky a jižní části pozemku, čímž vzniklo zázemí pro cvičence – šatny a hygienická zařízení.

Obr. 8 „Sokolský hrad“ od severozápadu

Kde na to sokolové vzali peníze?

Náklady na stavbu nové, velké sokolovny Na Valech byly hrazeny prodejem sokolovny u sv. Jana, hypotékou u Městské spořitelny v Moravských Budějovicích, která výrazně pomohla jednotě při náročné stavbě v plánovaném rozsahu. Dále byly použity vlastní prostředky jednoty, pracovní povinnost členů, dary stavebního materiálu a jeho bezplatný dovoz.

Naše sokolovna a 2. světová válka.

Zajímavé příběhy se v sokolovně odehrály již ve třicátých letech:

Sportovní odbory – mladí lidé rozšiřovali svůj zájem i do jiných sportů než bylo jen cvičení (ČOS uzavřela smlouvy s jednotlivými sportovními svazy). Většina sportovních odborů vznikla i v naší sokolské jednotě – házená, volejbal, basketbal, plavání, jezdeckví, šerm, cyklistika, lyžování.

Pohřeb Františka Šusty – zakladatel naší jednoty a její dlouholetý starosta zemřel 19. 1. 1935 při pravidelném ranním cvičení. Jeho smrt vyvolala v řadách sokolů na celé jihozápadní Moravě, velký smutek. (O osobnosti F. Šusty a jeho významu pro Sokol v Moravských Budějovicích a v celé župě pojednává loňská soutěžní práce Významné osobnosti Sokola). Rakev s tělem zesnulého byla převezena z domu smutku do velké tělocvičny a umístěna na katafalk. Poněvadž byl F. Šusta zbožným a věřícím člověkem, výzdoba byla provedena v duchu křesťanské tradice. Celé dva dny před pohřbem se lidé se svým milovaným Šustou, ředitelem Městské spořitelny, loučili. Po církevních obřadech v kostele prošel pohřební průvod kolem staré sokolovny. V čele průvodu bylo nesen 10 sokolských praporů a župní standarta, za nimi kráčelo 400 krojovaných sokolů. U hrobu proběhlo rozloučení za zpěvu národní hymny.

Září 1938 – mnichovský diktát přinesl obsazení pohraničí německými vojsky. Zabrané území postihlo i jednu z největších jednot – Znojmo. Znojemští sokolové byli nuceni opustit nejen svůj majetek, ale i ten sokolský, a vystěhovat se do vnitrozemí. Nejbližším městem byly Moravské Budějovice a tím i naše jednota, která je přijala. Vliv znojemských bratří a sester byl příkladný, s jejich pomocí se udržela i během válečných let dobrá sportovní úroveň zvláště ve volejbalu, házené a lehké atletice.

Březen 1939 – naše sokolovna byla zabrána německým vojskem, které zde bylo ubytováno. Nádvoří bylo využíváno jako cvičiště.

Duben 1941 – činnost Sokola byla zastavena, po nástupu Reinharda Heydricha k moci byl Sokol v říjnu 1941 rozpuštěn, jeho majetek zabaven.

Zatýkání sokolů – rozsáhlá celorepubliková akce se nemohla vyhnout ani moravskobudějovickým sokolům, kteří byli aktivní ve své protiněmecké činnosti. Mnozí

z nich byli popraveni. Jejich jména připomíná pamětní deska na naší sokolovně (jejich osudy jsme se zabývali také vloni v práci Významné osobnosti Sokola).

Obr. 9 Pamětní deska na sokolovně

Je po válce ... a znovu konec?

Okupanti zanechali naši sokolovnu v dezolátním stavu – zničena byla okna, vnitřní zařízení, na nádvoří byla zanechána vojenská vozidla. Obnovená sokolská jednota měla plné ruce práce. Podařilo se také zvýšit členskou základnu, rozšířila se tělocvičná i sportovní činnost – lehká atletika, hokej, míčové hry.

V létě 1946 zprovoznila naše jednota chatu ve Chvalatické zátoce – toto zařízení sloužilo pro pobyt dorostu a žactva v přírodě.

Bohatá tělocvičná činnost vyvrcholila XI. všesokolským sletem v Praze, který byl demonstrací odporu proti vládě a prezidentu Klementu Gottwaldovi. Sokolové z Moravských Budějovic byli v průvodu zastoupeni velkým počtem.

Neblahý příběh naší sokolovny – léta padesátá.

Vykonstruované politické procesy, rychlé soudy – jedním z míst, kde se konaly, byla i naše sokolovna (kinosál).

V roce 1952 byla činnost ČOS opět zrušena.

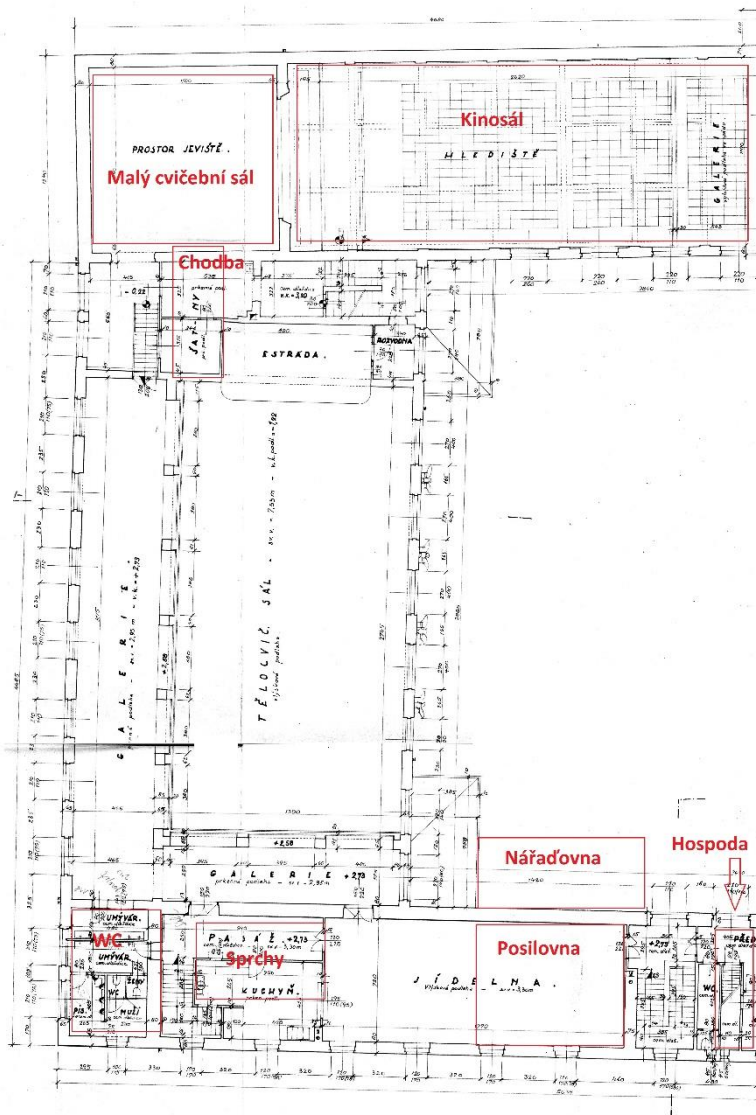
Sportovní aktivity v naší sokolovně však pokračují - i další generace cvičenců chodí „do sokola“ a „do sokolovny“, i když majetek a členství převzal nástupnický Československý svaz tělesné výchovy.

Návrat.

Po sametové revoluci v listopadu 1989 začíná pro obnovený sokol hektické období. Již v roce 1990 se koná první sokolský sjezd.

V Moravských Budějovicích se schází přípravný výbor pro obnovu jednoty Sokol v březnu 1991 a již v květnu je první valná hromada TJ Sokol Moravské Budějovice. V témže roce jsou zahájena jednání o navrácení majetku mezi ČSTV a TJ Sokol.

Od té doby naše sokolovna vzkvétá – přibyla posilovna a tenisové kurty, kromě velkého sálu se využívá ke cvičení i malý sál. Jednotlivé prostory dostávají postupně nový kabát – osvětlení, podlahy, výmalba, zařízení.

Obr. 10 Původní půdorys 1 NP sokolovny z 30. let 20. st. a současný stav

V současné době je v naší TJ Sokol 16 oddílů, více jak 500 členů, 40 cvičitelů a vedoucích oddílů. Naše sokolovna patří k největším v župě plk. Švece.

Obr. 11 Sokolovna v 30. letech 20. st. a dnes

Zdroje

Archiv TJ Sokol Moravské Budějovice

Památník TJ Sokol Moravské Budějovice, 1. vydání, 2009, TJ Sokol Moravské Budějovice

Po stopách významných osobností Sokola a České republiky, soutěžní práce TJ Sokol Moravské Budějovice, kolektiv, 2014, Moravské Budějovice

Zdroje fotografií

Archiv TJ Sokol Moravské Budějovice

Archiv Jan Švaříček